

Каустов А. В.,
старший викладач кафедри теорії
та історії світової літератури імені проф. В. І. Фесенко
Київського національного лінгвістичного університету
E-mail: kaustov@ukr.net

ТАКТИКА ДИФАМАЦІЇ В ПОЛЕМІЧНОМУ ДИСКУРСІ ДОБИ РЕФОРМАЦІЇ: ЛІНГВОРИТОРИЧНИЙ АСПЕКТ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ Й УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

У статті доведено, що тактика дифамації в англійському й українському полемічних дискурсах доби Реформації реалізується лінгвориторичними прийомами образи через пейоративні мовні одиниці представлення опонента та висміювання мовними одиницями зображення комічного. Виявлено, що ізоморфізм мовних засобів реалізації тактики дифамації виявляється у пониженні релігійного статусу опонента шляхом його представлення як уособлення зла номінативними одиницями із пейоративною семантикою та такими засобами комічного, як сарказм та іронія. Натомість аломорфізм мовних засобів реалізації тактики дифамації втілено при позначенні індивідуальних негативних якостей опонента та при залученні пародії, наявної в англійському полемічному дискурсі.

***Ключові слова:** полемічний дискурс, лінгвориторика, інвенція, диспозиція, елокуція, тактика, дифамація.*

Полемічний дискурс як публічна суперечка, мета якої полягає в перемозі супротивника будь-якими засобами та в переорієнтуванні аудиторії на свій бік [10, с. 11], відзначається наявністю двох адресатів – опонента, який займає відносно автора протилежну світоглядну позицію, й аудиторію, за яку бореться автор [11, с. 32]. З огляду на наявність двох адресатів і конфліктний характер полеміки виокремлюємо дві стратегії, притаманній: конфронтаційну, спрямовану на компрометацію опонента, та коопераційну, призначену для перетягування аудиторії на свій бік [11, с. 32]. Стратегія, тобто план досягнення певної позамовної мети [4, с. 54], реалізується за допомогою тактик – набору мовленнєвих прийомів, що відповідають вибору засобів мовної реалізації [4, с. 110]. Тактика дифамації, за допомогою якої реалізується конфронтаційна стратегія, має на меті посилити протистояння під час комунікативної взаємодії за допомогою мовних засобів, що порушують соціокультурні норми і знижують суспільний статус опонента [5, с. 158].

Реалізація вказаних стратегій, тактик і прийомів підпорядкована риторичним етапам текстобудови: інвенції (вибір теми, визначення цільової аудиторії, стратегій і тактик), диспозиції (композиція твору), елокуції (підбір мовних одиниць) та перформації, який у добу Реформації об'єднав друкування й поширення тексту [15, с. 111]. На інвентивному етапі автор визначає три способи впливу на аудиторію: етос (створення ефекту довіри й авторитетності через саморепрезентацію); пафос (емоційний вплив на аудиторію); логос (аргументативна база) [1, с. 9–10]. Урахування вказаних способів впливу на різних етапах риторичної текстобудови дозволяє встановити прийоми реалізації тактик дифамації в англійському та українському полемічних дискурсах доби Реформації, адже саме в цей період відбувається посилення ідеологічних конфліктів, що сприяє розвиткові модерних полемічних стратегій і тактик [19].

Широке використання тактики дифамації в полеміці загалом зумовлює **актуальність** статті, **мета** якої полягає у виявленні ізоморфних та аломорфних лінгвориторичних моделей її реалізації в англійському та українському полемічних дискурсах доби Реформації. Мета дослідження **передбачає завдання**: визначити місце тактики дифамації в реалізації конфронтаційної стратегії в англійському та українському полемічних дискурсах доби Реформації; виокремити лінгвориторичні прийоми, які підпорядковують моделі використання засобів реалізації тактики дифамації. **Матеріалом** дослідження слугують полемічні тексти авторів згаданого періоду – англійських (В. Дабл [13], М. Марпрелат [20], Т. Неш [21], Дж. Пенрі [25], С. Фіш [16], Дж. Холл [18]) та українських (Анонім [7]; І. Вишенський [2; 3], Г. Смотрицький [8]).

У досліджуваних дискурсах тактика дифамації реалізується за допомогою двох прийомів: *образи* мовними одиницями з пейоративним значенням і *вистіювання* через мовні одиниці комічного.

При реалізації *прийому образи* на етапі *інвенції* автор визначає мету – вербальне зниження статусу опонента за допомогою апеляції до пафосу через почуття ненависті, обираючи для опонента комунікативну роль *чужого* в дихотомії *свій-чужий* та роль *свого* для себе й аудиторії.

Моделі реалізації в англійському та українському полемічному дискурсах прийому образи на рівні *диспозиції* мають ізоморфний характер, утворюючи зниження статусу опонента внаслідок експонування комунікативної ролі *чужого* через сильні позиції тексту (заголовки, початок тексту тощо), у які входять мовні одиниці для пейоративного позначення як релігійного, так і суспільного статусу. Релігійний статус знижується іменниками *devil* (англ.) і *діяволь* (укр.) на позначення абсолюту зла в християнстві, лексемами-ярликами *popery* (англ.) і *папешникъ* (укр.) на позначення католицизму та його прибічників, іменниками *heretic, heresy, idolatry* (англ.) та *ересь* (укр.) на позначення відступництва. Зниження суспільного статусу відображене англійськими прикметниками *terrible, venomous* та українським іменником *позорище*. Продемонструємо диспозиційну роль вказаних одиниць на прикладі текстового функціонування двох заголовків: 1. *Serious Dissuasion from Popery* [18, с. 1]; 2. *Позорище мысленное, – сочинение, написанное по поводу изданной въ Львовѣ въ 1614 году книги о священствѣ Іоанна Златоустаго* [2, с. 37]. У прикладі 1 в заголовку використано лексему-ярлик *Popery*, що в мовленнєвій практиці доби Реформації позначала водночас зневажливе й вороже ставлення до релігійних доктрин, практик і ритуалів прибічників католицизму [22], використовувалася на позначення низького релігійного статусу опонента – католицької церкви. У прикладі 2 іменник із пейоративним значенням *позорище* в заголовку експлікує ставлення автора – Івана Вишенського до твору свого опонента – Памви Беринди.

Реалізація прийому образи на рівні *елокуції* в англійському та українському полемічному дискурсах виявляється *візоморфних та аломорфних* моделях використання мовних одиниць і лінгвориторичних засобів.

Семантичний *ізоморфізм* номінативних одиниць, що реалізують прийом образи, зумовлено універсальними для християнських деномінацій доби Реформації положеннями етики про феномен зла [9]. Вибір номінативних одиниць підпорядковано меті зниження релігійного статусу опонента через його ототожнення з аспектами зла в християнському світобаченні. Серед номінативних одиниць виділяємо семантичні групи від найвищої – на позначення абсолюту зла християнського світобачення – диявола, до найнижчої – на позначення дій, що порушують норми християнської етики.

До найвищих за інтенсивністю вираження семантики зла належать *ізоморфні мовні одиниці* реалізації прийому образи, які *позначають абсолютний полюс зла в християнському світобаченні* – диявола, ототожнюючи з ним опонента, пор.: іменники *Antichrist – Антихристъ, Satan – Сатана, devil – діяволь*; та похідні прикметники – пор.: *antichristan – антихристовый, devilish – діявольський*. Продемонструємо ізоморфізм наведених одиниць на матеріалі двох наступних прикладів: 1. *But euerie Lord B. in England, as for ilsample, Iohn of Cant, Iohn of London, Iohn Excetor, Iohn Rochester, Thomas of Winchester. The B. of Lincolne, of Worcester, of Peterborow, and to be briefe, all the Bb. in England, Wales, and Ireland, are pettie popes, and pettie Antichristes* [20, с. 5]; 2. *А вдыж они будутъ мовить, ижъ папешъ есть правдивый намѣстникъ Петровъ и угодникъ Божій, а насвятшии отецъ. А онъ есть правдивый антихристъ* [7, с. 531]. Іменник *Antichristes* із семантикою абсолютного зла в християнстві позначає в прикладі 1 опонентів – єпископів Англіканської церкви – іменниками *Lord B., Bb.* Посиленню делегітимізації їхнього релігійного статусу сприяє використання прикметника *pettie* із семантикою меншовартості. Подібним чином іменник *антихристъ* вказує у прикладі 2 на зниження релігійного статусу опонента – Папи Римського. Додаткове зниження статусу Папи досягається через антитезу *правда – брехня*, експліковану прикметником *правдивый* із семантикою правдивості твердження про його негативний релігійний статус та словосполученням *будутъ мовить* на позначення брехливості твердження прибічників католицизму про його позитивні якості, позначені іменниками *намѣстникъ, угодникъ, отецъ*, прикметниками *Петровъ, Божій, насвятшии*.

До найнижчих за інтенсивністю вираження семантики зла належать *ізоморфні мовні одиниці* на позначення дій, що порушують норми християнської етики згідно з загальнохристиянською дихотомією *чесноти-гріхи* [17]. Мовні одиниці цієї групи передають як ескпліцитину пейоративну конотацію іменниками *slander – потварь, lie – ложь, theft – злодейство, lust – похоть, anger – гнѣв*; так й імпліцитну, виражену біблійними алюзіями – англ. *goat, wolf, Babylon*, укр. *козлове, волкъ, Вавилонь*. Продемонструємо ізоморфний характер задіяних алюзій за допомогою наступних двох прикладів: 1. *These arenot the herdes, but the **rauinouswolues** going **inherdes clothing**, deuouring the flocke, the **Bisshoppes, Abbottes, Priours, Deacons, Archedeacons, Suffraganes, Prestes, Monkes, Chanons, Freres, Pardoners and Somners*** [16, с. 1]. 2. *Также и вы **панове бискупни настырами** ся зовете, але есте **волку***[3, с. 242]. Ізоморфізм у першому прикладі виражено алюзією *woluesinherdes clothing* з Євангелія від Матвія («Стережіться фальшивих пророків, що приходять до вас ув одежі овечій, а всередині хижі вовки» (Від Матвія 7:15)), ампліфікується у прикладі 1 прикметником *rauinous* з метою зниження статусу опонентів – ієрархів Католицької церкви, позначених іменниками *Bisshoppes, Abbottes, Priours, Deacons, Archedeacons, Suffraganes, Prestes, Monkes, Chanons, Freres, Pardoners, Somners*. Ізоморфну алюзію *волкъ* використано в прикладі 2 задля зниження релігійного статусу опонентів – греко-католицьких єпископів, позначених іменниками *панове, бискупни*, посилюючи її антитезою – протиставленням їхнього імплікованого характеру фальшивих пророків та ескплікованого статусу іменником *настырь*.

На відміну від розглянутого вище ізоморфізму, *аломорфізм* мовних одиниць, що реалізують прийом образи, зумовлений історичними, культурними й соціальними особливостями формування англійського та українського полемічних дискурсів доби Реформації. Аломорфні мовні одиниці з негативною семантикою, що реалізують прийом образи, поділяються на групи, що знижають етнічний, освітній або індивідуальний статус опонента.

Аломорфізм мовних засобівна позначення індивідуальних якостей опонента спричинено відмінностями соціальних, культурних і релігійних характеристик комунікативних особистостей опонента й автора. Ця група виражає зниження суспільного статусу опонента мовними одиницями з ескпліцитною пейоративною конотацію на позначення його індивідуальних характеристик, напр., англ.: іменниками – *abominations, foule, dog, coystrell*; прикметниками: *haynous, terrible, senceles, wretched, profane, pestilent*; укр.: іменниками – *козлове, скоть, глупство, кровоѣдъ*; прикметниками: *смерьдячий, дурный, вѣрнутный, плюгавий, перьхливый*. Продемонструємо аломорфний характер задіяних мовних одиниць за допомогою наступних двох прикладів: 1. *D. Bridges hath written in your defence, a **most senceles book**, and I cannot very often **at one breath** come to a full point, when I read **the same*** [20, с. 3]; 2. *Еси **периноспаль, мяккоспаль, подушкоспаль**; еше еси **тѣлу** угодникъ, еше еси **тѣлолюбитель**, еше еси **кровопрагнитель**, еше еси **перцолубецъ, шафранолубецъ, имберолубецъ, кгвоздиколубецъ, кминолубецъ, цукролубецъ** и другихъ **брѣдень горко-и-сладко-любецъ**; еше еси **дѣтина**, еше еси **младенецъ**, еше еси **млекопій***[3, с. 220]. Аломорфізм мовних засобів прийому образи в прикладі 1 виражено лінгвістичними одиницями, що дають негативну характеристику доробку Джона Бріджеса, – словосполученнями *most senceles book, cannot at one breath come to a full point, read the same*. Прикметник у формі найвищого ступеня *most senceles* вказує на негативну авторську оцінку твору Д. Бріджеса. Образа посилюється через імплікацію довгих речень дієсловом *can* у заперечній формі в поєднанні з ідіомою *at one breath*, що позначає неможливість швидкої дії, та ідіомою *come to a full point* («дійти до крапки»). Вираз *read the same*, утворений сполученням дієслова *read* із займенником *same*, вказує на одноманітний характер тексту опонента. Аломорфізм мовних засобів прийому образи в прикладі 2 виражено мовними одиницями з пейоративною конотацією на позначення процесу заспокоєння опонентом – Юрієм Рогатинцем – своїх тілесних потреб: авторськими okazionalizмами, утвореними складанням слів та основ – *периноспаль, мяккоспаль, подушкоспаль, кровопрагнитель, перцолубецъ, шафранолубецъ, имберолубецъ, кгвоздиколубецъ, кминолубецъ, цукролубецъ, горко-и-сладко-любецъ*, ампліфікуючи їх іменником *брѣдни*. Зниження статусу опонента втілено також через іменники на позначення віку – *дѣтина, младенецъ, млекопій*, що в контексті біблійної традиції трактується як уособлення його незрілості та недосвідченості, про що, зокрема, згадується в

Старому Завіті («*Тиша, юначе, своїм молодечтвом, а серце твоє нехай буде веселе за днів молодощів твоїх! І ходи ти дорогами серця свого й видінням очей своїх, але знай, що за все це впровадить тебе Бог до суду!*») (Екклезіяст 11:9).

Задіяний у порівнюваних дискурсах *прийом висміювання* знижує статус опонента за допомогою сатиричних засобів комічного (співвідношення між висміюванням і комічним відповідно позначає процес і його результат) – сарказму та іронії через апелювання до пафосу через емоцію ненависті. Комічне використовується у цьому виді дискурсу, тому що передбачає, зокрема, критичний модус ставлення до дійсності [14], якому притаманний відповідний прояв його реалізації – сатира. Для англійського й українського полемічних дискурсів є характерним використання сатири як критичного висміювання дійсності за допомогою трьох засобів: сарказму – неприхованого висміювання об'єкта; іронії – прихованого висміювання, де сенс висловлювання має протилежне значення, та пародії, що полягає в комічному наслідуванні вихідного твору з умисним порушенням стилю або змісту [14].

При реалізації *прийому висміювання* на етапі *інвенції* автор визначає мету – вербальне зниження статусу опонента засобами комічного як модусу критичного ставлення до дійсності.

Реалізація *прийому висміювання* на рівні *диспозиції* передбачає зниження статусу опонента в сильних позиціях тексту (заголовках, початках тексту тощо) мовними засобами комічного характеру – ідіомами, приказками, алюзіями тощо: *par with a hatchet, almond for a parrot, work for cooper*, та має аломорфні моделі, оскільки знаходить своє вираження виключно в англійському полемічному дискурсі, що зумовлено релігійними й культурно-історичними чинниками. Продемонструємо аломорфний характер моделей за допомогою такого прикладу: *Almond for a Parrot* [21, с. 1]. У наведеному заголовку висміювання опонента відбувається за допомогою іронії, вираженою популярною для того часу приказкою *the parrot must have an almond* (досл. «папуга повинна мати мигдальний горіх») [12, с. 73] з імпліцитним значенням хабарництва.

Реалізація *прийому висміювання* на рівні *елокуції* передбачає використання в англійському та українському полемічному дискурсах засобів комічного – сарказму, іронії та пародії, – в поєднанні з лінгвориторичними фігурами та тропами. Засоби комічного мають як ізоморфний характер, оскільки сарказм та іронія притаманні обом дискурсам, так і аломорфний, адже пародія присутня виключно в англійському дискурсі.

Експліцитний характер сарказму передбачає навмисне експонування негативних характеристик опонента мовними одиницями з експліцитною пейоративною конотацією на позначення його характеристик, пор.: англ. *poore nakednes of gouernment, as smooth as a crabtree cudgell, outragious spirit of boldenese*; укр.: *логовиско мирское, разумъ свой забавляетъ, в цноты убогий*. Продемонструємо ізоморфний характер моделі сарказму за допомогою наступних двох прикладів: 1. *Behold another **enemie of mankind**, besides thy selfe, exalted in the south, – Phillip of Spaine; who, not contented to be the god of gold and chiefest commaunder of content that Europe affords, but now he doth nothing but **thirst after humane blood*** [21, с. 32]; 2. *Безъ баченя и страха зъ Христа дереть да на своего папу кладеть, а иныхъ всѣхъ достоенства и власти имъ свыше поданое отлучаетъ* [8, с. 241]. Сарказм стосовно опонента – короля Іспанії Філіпа II – має експліцитний характер у прикладі 1 завдяки терміну з римського права *enemie of mankind* на позначення пірата [22], а також словосполученню *thirst after humane blood* на позначення королівської жорстокості. Саркастичний характер висміювання в прикладі 2 реалізується через гіперболу на позначення відсутності моральних якостей опонента, експліковану сполученням прийменника *безъ*, іменників *бачене*, *страх*, дисфемізму *дерете* по відношенню до абсолютного морального авторитету тогочасної доби – Бога, вираженого антропонімом *Христос*.

Імпліцитний характер іронії в англійському та українському полемічному дискурсах передбачає використання тропів (метафори, алегорії, алюзії тощо), що дозволяють приховати інтенцію мовця. Продемонструємо ізоморфний характер моделі іронії за допомогою таких двох прикладів: 1. *In Rome the **papall chayre is washt**, euery five yeere at the furthest, with this oyle of **aconitum*** [21, с. 32]; 2. *Ижъ кгда бы насвятший папезъ яко **найвышший намѣсникъ Божій** а всего свѣта голова такъ мудре а потужне в часъ тому не забежалъ, tedy вошло бы было Боже нарощене у весну, а велка ноць в літо.[...]Такъ*

тежъ подобно насвятиишйонъ третийнадесять Грігоръ папежъ, яко довтипный лѣкаръ и ростропный строитель, отрѣзалъ члонки здоровые, которые еще стояли при тѣле церковномъ [8, с. 250]. Іронія стосовно Папи Римського імплікована в прикладі 1 описом дії, що передбачає повагу до його статусу – омивання трону, виражена суб'єктно-предикатною структурою *papall chayre is washt*, набуває протилежного значення завдяки алюзії *aconitum* – іменника на позначення отруйної рослини, що в античній міфології виникла з отрути Цербера [6] і якою омивають папський трон. Імпліцитний характер іронії в прикладі 2 реалізується через ефект ошуканого очікування, коли автор переходить від удаваного позитивного ставлення до опонента – Папи Римського, позначеного словосполученнями *насвятиишй папежъ, найвыишый намѣсникъ Божій, свѣта голова, насвятиишй папежъ, довтипный лікар, ростропный строитель* та прислівниками *мудре, потужне*, до негативного, імплікованого мовними одиницями на позначення дій, спрямованих на шкоду християнству, сполученням дієслова *отрѣзал* з іменником *члонки*.

Пародія передбачає висміювання наслідування вихідного твору з умисним порушенням стилю або змісту. Аломорфний характер моделі сарказму (наявний в англійському полемічному дискурсі) продемонструємо на прикладі: *Tiburne stands in the cold, But Martins are a warme furre : Therefore Tiburne must be furd with Martins. Ergo Martin is to bee hangd* («Тайберн (назва села в графстві Міддлсекс, місце офіційних страт для злочинців з Лондона) стоїть на холоді. Але Мартіни мають тепле хутро. Тому Тайберн має бути покритий хутром з Мартінів. Отже, Мартін має бути повішений») [13, с. 14]. У наведеному прикладі прийом висміювання реалізується автором-анонімом через пародію стилю Мартіна Марпрелата, схильного до широко використання силогізмів у своїх текстах. Автор притримується класичної схеми силогізму: два положення та висновок, при цьому створюючи зміст абсурдного характеру. Так, перше положення про кліматичні умови поєднує топонім *Tiburne* на позначення села в графстві Міддлсекс (місця офіційних страт лондонських злочинців) з дієсловом *stands* та іменником *cold*, що позначає несприятливі кліматичні умови. Друге положення силогізму має абсурдний характер, прирівнюючи опонента до вкритої хутром тварини, що виявляється у сполученні антропоніма *Martins* з іменником *furre* для характеристики опонента, та знижуючи таким чином його статус. Висновок силогізму завершується погрозою страти опонента через здертя шкіри та повішення модальними дієсловами *must, is to bee* в поєднанні з дієсловами *furd, hangd*.

Таким чином, тактика дифамації в англійському й українському полемічних дискурсах має як ізоморфні, так й аломорфні моделі реалізації. На *інвентивному* рівні спостерігаємо вибір конфронтаційної стратегії та домінантної комунікативної ролі *чужого* по відношенню до опонента через апелювання до почуття ненависті. На *диспозиційному* рівні через сильні позиції тексту, які експонують мовні одиниці на позначення негативного статусу опонента, спостерігаємо як *ізоморфний* характер втілення ролі чужого в прийомі образи, так й *аломорфний* (наявний в англійському полемічному дискурсі) у прийомі висміювання. На *елокутивному* рівні *ізоморфізм мовних одиниць* реалізації тактики дифамації виявляється у зниженні релігійного статусу опонента шляхом його зображення як уособлення зла номінативними одиницями із пейоративною семантикою і такими засобами комічного, як сарказм та іронія. Натомість *аломорфізм задіяних мовних засобів* реалізації тактики дифамації втілено мовними одиницями на позначення індивідуальних негативних якостей опонента та використанням пародії, відсутньої в українському полемічному дискурсі. Подальші перспективи дослідження вбачаємо у встановленні мовних засобів реалізації тактики відчуження, спрямованої на відокремлення опонента від аудиторії.

Список використаної літератури

1. Аристотель. Риторика. Поэтика / Аристотель. – М. : Лабиринт, 2000. – 224 с.
2. Вишенский И. Позорище мысленное, – сочинение, написанное по поводу изданной въ Львовѣ въ 1614 году книги о священствѣ Іоанна Златоустаго / И. Вишенский // Архив Юго-Западной России, – К., 1887. – Т. 7, Ч. 1. – С. 37–48.
3. Вишенский И. Послание Афонскаго монаха Іоанна Вишенскаго ко всѣмъ православнымъ жителямъ Юго-Западной Руси и Польско-Литовскаго королевства / И. Вишенский // Акты, относящіяся къ исторіи Южной и Западной Россіи, – Спб., 1865. – Т. 2. – С. 224–226.

4. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Иссерс. – М. : Едиториал УРСС, 2008. – 284 с.
5. Кусов В.Г. Оскорбление как иллокутивный лингвокультурный концепт [текст] : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 – теория языка / В. Г. Кусов. – Краснодар, 2004. – 234 с.
6. Овідій П. Н. Метаморфози / Публій Назон Овідій. – К. : Дніпро, 1985.– 304 с.
7. Полемическое сочинение против протестантов// Архив Юго-Западной России, – К., 1914. – Т. 8, Ч. 1, Вып. 1. – С. 3–44.
8. Смотрицкий Г. Ключь царства небеснаго, западно-русское полемическое сочинение 1587 г. / Г. Смотрицкий // Архив Юго-Западной России, – К., 1887. – Т. 7, Ч. 1. – С. 232–265.
9. Хилл К. Английская Библия и революция XVII в. / К. Хилл. – М. : ИВИ РАН, 1998.– 490 с.
10. Хоменко І. В. Еристика – мистецтво полеміки : [навчальний посібник] / І. В. Хоменко. – К. : Центр учбової літератури, 2008.– 280 с.
11. Чернова П. А. Языковая форма и функции полемиического высказывания (на материале современного немецкого языка) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 – германские языки / П. А. Чернова. – СПб., 2009. – 197 с.
12. Breverton T. Breverton's Nautical Curiosities / T. Breverton. – L. : Lyons Press, 2010. – 384 p.
13. Double V. Pap with a Hatchet / V. Double. – L. : John Petheram, 1844. – 52 p.
14. Dziemidok B. O komizmie. Od Arystotelesa do dzisiaj / B. Dziemidok. – Gdańsk : Wyd-wo «Słowo/obraz terytoria», 2011. – 528 s.
15. Encyclopedia of Rhetoric / ed. Th. O. Sloane. – Oxford : Oxford University Press, 2006. – 837 p.
16. Fish S. Supplicacyon for the Beggars / Simon Fish. – London: Trubner & Co, 1871. – 134 p.
17. Fredriksen P. Sin. The Early History of an Idea / P. Fredriksen. – Princeton : Princeton University Press, 2012. – 220 p.
18. Hall J. Serious Dissuasion from Popery / J. Hall // The Works of the Right Reverend Father in God, Joseph Hall. – L.: S. Whittingham, 1808. – Vol. 9. – P. 3–21.
19. Lander J. M. Inventing Polemic. Religion, Print, and Literary Culture in Early Modern England / Jesse M. Lander. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – 324 p.
20. Marprelate M. An Epistle to the Terrible Priests of the Convocation House / M. Marprelate. – L. : John Petheram, 1843. – 83 p.
21. Nash T. An Almond for a Parrot / T. Nash. – L. : John Petheram, 1846. – 72 p.
22. Oxford English Dictionary [Електронний ресурс] : Second Edition on CD-ROM © Oxford University Press 2009. – Vers. 4.0.

Каустов А. В. Тактика диффамации в полемиическом дискурсе эпохи Реформации: лингвориторический аспект (на материале английского и украинского языков).

Аннотация

В статье доказано, что тактика диффамации в английском и украинском полемиических дискурсах эпохи Реформации реализуется лингвориторическими приемами оскорбления с помощью пейоративных языковых единиц репрезентации оппонента, а также высмеивания языковыми единицами отображения комического. Определено, что изоморфизм языковых средств реализации тактики диффамации проявляется в понижении религиозного статуса оппонента путем его репрезентации как воплощения зла номинативными единицами с пейоративной семантикой и такими средствами комического, как сарказм и ирония. В свою очередь, алломорфизм языковых средств реализации тактики диффамации проявляется при обозначении индивидуальных отрицательных качеств оппонента, а также использовании пародии в английском полемиическом дискурсе.

Ключевые слова: полемиический дискурс, лингвориторика, инвенция, диспозиция, элокуция, тактика, диффамация.

Khaustov A. V. Tactics of defamation in a polemical discourse of the Reformation: aspect lingual-rhetorics(on a material of English and Ukrainian languages).

Summary

The subject of study is tactic of defamation in English and Ukrainian reformation polemical discourses.

The background of the article is determined by the lack of similar studies in domestic philology.

The main aim of the article is to define isomorphic and allomorphic linguistic means of defamation implementation in polemical discourses.

The object of study is English and Ukrainian polemical works of the Reformation period.

The article reveals that the tactic of defamation in English and Ukrainian polemical discourses of the Reformation period is implemented by linguistic rhetorical moves of insult by pejorative verbal means and derision by comical means. It is found that the isomorphic linguistic means include linguistic units identifying the opponent as an embodiment of evil and the comical means of sarcasm and irony. The allomorphic linguistic means include those identifying the opponent's personal negative characteristics and parody in English polemical discourse. The analysis of English and Ukrainian polemical discourses should be continued in order to define the linguistic means of alienation tactic.

Key words: *polemic discourse, rhetoric, invention, disposition, elocution, tactic, defamation.*

УДК 811'371-115=161.2=111:[659.123:364(049.5)]

Клименко О. О.,

аспірант кафедри прикладної лінгвістики

Національного університету «Львівська політехніка»

E-mail: lena_sherstnova@mail.ru

**ОПИТУВАЛЬНИК У КОНТРАСТИВНИХ СТУДІЯХ АМЕРИКАНСЬКОЇ ТА
УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ**

У статті пропонуються підходи до укладання опитувальника для проведення лінгвістичного експерименту в межах зіставного аналізу української та американської соціальної реклами. Диференціюються змістові й допоміжні запитання опитувальника та визначається мета кожного з виділених типів запитань. Обґрунтовано, що в сучасних лінгвопрагматичних студіях соціальної реклами опитувальник може використовуватися для контрастивного аналізу впливу на адресата мовних і немовних знаків, стратегій адресанта, комунікативних смислів повідомлення тощо.

Ключові слова: *опитувальник, українська соціальна реклама, американська соціальна реклама, змістові/ допоміжні запитання, комунікативна мета адресанта, комунікативна стратегія адресанта, вплив на адресата, оцінне ставлення респондента.*

Для контрастивного аналізу української та американської соціальної реклами однією з продуктивних методик вивчення її впливу на адресатів є опитувальник. Ця методика проведення лінгвістичного дослідження полягає у відповідях носіїв мови на поставлені питання. Форма подання й фіксації може бути як усною, так і письмовою. Опитувальник, який готує лінгвіст-інтерпретатор, призначений для отримання, оброблення й інтерпретації даних, які є вагомими для аналізу того чи іншого лінгвального об'єкта. При створенні опитувальника в межах мовознавчого дослідження спочатку формулюються питання чи завдання, які лінгвіст готує, враховуючи завдання дослідження. Потім ці питання трансформуються таким чином, щоб вони були чітко зрозумілі нефахівцям, якщо проводиться опитування осіб, які необізнані з предметом.

Опитувальник вважається однією з найпоширеніших методик отримання інформації про респондентів опитування і дозволяє дослідникові отримати відомості, які можуть бути вагомими для вирішення завдань дослідження. Перевагами методу опитування є: а) можливість за короткий проміжок часу отримати велику кількість інформації; б) легкість застосування й обробки даних.

Опитувальник у галузі мовознавчих досліджень може бути побудований у формі багатоальтернативного або відкритого переліку тверджень щодо певного лінгвального об'єкта. Він може передбачати вибір із запропонованих варіантів або надання власної відповіді і може бути призначений для експлікації мовного чуття випробовуваного (носія мови) для цілей верифікації